

FRANCESC VILANOVA I VILA-ABADAL

**ALS DOS COSTATS DE LA
FRONTERA
RELACIONS POLÍTIQUES ENTRE
EXILI I INTERIOR A LA
POSTGUERRA, 1939-1948**

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2001

Índex

Introducció	7
1. Una crisi en la crisi: les pèssimes relacions entre els governs republicà i de la Generalitat l'any 1939	19
2. 1939: com sortir del col·lapse politicoinstitucional? Propostes i fracassos	59
3. Tensions i batalles internes entre exili i interior: una crisi de postguerra a l'ERC a Catalunya (1943-1945) ...	97
4. Els socialistes catalans i el govern de la Generalitat a l'exili (1944-1945)	117
5. Dos camins que se separen: el govern de la Generalitat a l'exili i els catalanistes de l'interior (1944-1945)	141
6. La fi del camí: el Comitè Pous i Pagès, la Delegació de la Generalitat a l'interior i la ruptura (1945-1948)	171

Introducció

Aquest llibre recull sis treballs (alguns d'ells acompanyats d'un apèndix documental) sobre alguns aspectes concrets de l'exili polític català de 1939. Dit d'una altra manera, hi ha una voluntat explícita i conscient de presentar alguns episodis que es van produir en l'escenari *polític* d'aquest exili i en un àmbit molt definit: el català, sense perdre de vista que aquest àmbit, òbviament, depenia, en bona part, de l'evolució del conjunt de l'exili republicà espanyol. Són, d'altra banda, treballs que tenen com a protagonistes aquells exiliats que, amb cert menyspreu, s'ha anomenat «de primera».

No és, evidentment, una història de l'exili català de 1939. Malauradament, aquesta síntesi —almenys, modernitzada i actualitzada— encara no existeix,¹ tot i els excel·lents treballs publicats en

1. Per no disposar, ni tan sols disposem d'una bibliografia crítica de i sobre l'exili català, més enllà de les relacions més o menys completes publicades en obres com la d'Albert Manent (*La literatura catalana a l'exili*, Barcelona, Curial, 1989²) o en repertoris bibliogràfics dedicats a l'època franquista (com, per exemple, *El franquisme i l'oposició. Una bibliografia crítica, 1939-1975*, sota la direcció d'Emili Giralt i Raventós, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1981). Cal anar a treballs sectorials, monografies, biografies, etc., per extreure'n les referències més importants. De la mateixa manera, no disposem de buidatges sistematitzats i ordenats dels continguts de les principals revistes de l'exili: des de la *Revista de Catalunya* fins a *La Nostra Revista*, passant per *Germanor*, *Ressorgiment*, *Pont Blau*, *Vida Nova*, etc. Vivim sota el signe de la dispersió i la manca d'una font unificada. En canvi, en àmbits com el basc o el valencià, per exemple, sí que es disposa de bons treballs de síntesi i globals: Juan Carlos Jiménez de Aberasturi Corta, *De la derrota a la espe-*

els darrers anys en els camps de les polítiques de l'exili, la literatura i la cultura, etc. Per exemple, per al període crucial de 1939 i 1940 (de la caiguda de Barcelona a l'ocupació alemanya de París) s'ha avançat força. En l'àmbit de la cultura, els treballs sobre Antoni M. Sbert,² o els epistolaris creuats entre diversos intel·lectuals i l'exconseller de Cultura, Pi i Sunyer,³ ens han permès dibuixar, amb més precisió, un terreny en el qual hi havia molts forats per omplir, i s'han completat moltes de les dades que ja havien estat avançades en treballs clàssics com els de Carles-Jordi Guardiola,⁴

---

ranza: *políticas vascas durante la II guerra mundial (1937-1947)*, Bilbao, Instituto Vasco de Administración Pública, 1999; Santi Cortés, *El valencianisme republicà a l'exili*, Generalitat Valenciana, València, 1993. Val a dir, d'altra banda, que els repertoris bibliogràfics espanyols (especialment el de Javier Rubio, «Bibliografía ponderada», a Josefina Cuesta i Benito Bermejo (coords.), *Emigración y exilio. Españoles en Francia, 1936-1946*, Madrid, Eudema/Caja de Salamanca y Soria, 1996, pp. 366-387) mostren unes deficiències espectaculars i imperdonables, sobretot pel que fa al coneixement de la bibliografia catalana. No gaire millors són els treballs de Geneviève Dreyfus-Armand («Historiographie des premières années de l'exil espagnol et état de la question», a *Exils et émigrations hispaniques au XXe siècle*, núm. 1, 1993, pp. 50-67; *L'exil des républicains espagnols en France. De la guerre civile à la mort de Franco*, París, Albin Michel, 1999), en els quals autors com Montserrat Roig, Joan Sauret o Daniel Díaz Esculies són sistemàticament oblidats.

2. Fonamentalment, els treballs de Josep Massot i Muntaner: «Antoni M. Sbert, intel·lectual i polític», Discurs de recepció de Josep Massot i Muntaner com a membre numerari de la Secció Històrico-Arqueològica, llegit el dia 24 de febrer de 2000, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2000; «La trajectòria d'Antoni M. Sbert», *Randa*, núm. 44, 2000, pp. 7-62; «L'èxode d'Antoni M. Sbert i de Mercè Rodoreda», a *De la guerra i de l'exili. Mallorca, Montserrat, França, Mèxic (1936-1975)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000, pp. 189-226; «El primer exili d'Antoni M. Sbert», actes del II Congrés Internacional sobre l'Exili Literari (UAB, desembre de 1999); *Antoni M. Sbert. Agitador, polític i promotor cultural*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000, especialment els capítols V i VI i la nombrosa bibliografia que cita.

3. Maria Campillo i Francesc Vilanova (eds.), *La cultura catalana en el primer exili, 1939-1940. Cartes d'escriptors, intel·lectuals i científics*, Barcelona, Fundació Carles Pi i Sunyer, Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer, 4, 2000, i la bibliografia que s'hi cita.

4. Carles-Jordi Guardiola, *Cartes de Carles Riba, II: 1939-1952*, Barcelona, La Magrana, 1991, i la bibliografia que cita.

Albert Manent⁵ o Jaume Medina,⁶ entre altres autors.

Potser hem avançat menys en el camp de la història política del primer exili estricte. D'una banda, ens continuem movent al voltant de textos veterans com els de Joan Sauret,⁷ Felip Calvet i Costa i Josep M. Roig Rosich,⁸ i encara ens hem de refiar (amb cura, això sí) d'algun clàssic espanyol.⁹ Però, per un altre costat, els estudis més actualitzats i renovadors de Daniel Díaz Esculies,¹⁰ Josep Benet,¹¹ o Miquel Caminal,¹² entre altres, ens han permès constatar que encara queda molt camp per córrer, tant a nivell de buidatge de fonts primàries, com en l'elaboració d'hipòtesis de treball i confirmació de línies d'investigació.

5. Albert Manent, *La literatura catalana a l'exili*, Barcelona, Curial, 1989² (és especialment important l'aparell crític i la relació bibliogràfica aplegats al final del volum). Vegeu, també, els treballs de Just Arévalo i Cortès, Jaume Aulet, Maria Campillo, Jaume Ferrant Camps i Albert Manent, entre d'altres, en l'apartat «Literatura en lengua catalana» de Manuel Aznar Soler (ed.), *El exilio literario español de 1939. Actas del Primer Congreso Internacional (Bellaterra, 27 de noviembre-1 de diciembre de 1995)*, Sant Cugat del Vallès, Associació d'Idees-GE-XEL, 1998, vol. I.

6. Jaume Medina, *Carles Riba*, 2 vols., Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989.

7. Joan Sauret, *L'exili polític català*, Barcelona, Aymà, 1979.

8. Felip Calvet i Costa i Josep Roig Rosich, *Josep Irla, President de la Generalitat de Catalunya a l'exili*, Barcelona, Teide, 1981.

9. Per exemple: Javier Rubio, *La emigración de la guerra civil, 1936-1939*, 3 vols., Madrid, Librería San Martín, 1977; això sí, cada vegada més envellit. Per contra, una posada al dia sintètica, a Alicia Alted, «Ayuda humanitaria y reorganización institucional en el exilio», a Josefina Cuesta i Benito Bermejo (coords.), *Emigración y exilio...*, pp. 202-227 (amb un aparell crític especialment interessant).

10. Daniel Díaz Esculies, *El catalanisme polític a l'exili (1939-1959)*, Barcelona, La Magrana, 1991; *Entre filferades: un aspecte de l'emigració republicana dels Països Catalans (1939-1945)*, Barcelona, La Magrana, 1993.

11. Josep Benet, *Exili i mort del President Companys*, Barcelona, Empúries, 1990.

12. Miquel Caminal, *Joan Comorera*, vol. 3, Barcelona, Empúries, 1985. També, del mateix autor, «Estratègies des de l'exili», a *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*, Barcelona, Museu d'Història de Catalunya, 2000, pp. 139-152.